

İLKOKULLARDA YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERLE KARŞILAŞILAN SORUNLAR*

Emel SARITAŞ**, Ümran ŞAHİN***Gülsüm ÇATALBAŞ****

Özet

Bu araştırmanın amacı, okullarında yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmen ve yöneticilerin karşılaştıkları sorunları, sorunlara bulunan çözümler ve sorunlara yönelik çözüm önerilerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada nitel araştırma deseni olan fenomenoloji (Olgu bilim) deseninden yararlanılmıştır. Araştırma verileri Denizli’de yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu okullardaki öğretmen ve yöneticilerle görüşmeler yapılarak elde edilmiştir. Çalışma grubunun seçiminde maksimum çeşitlilik kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizi sonucunda yabancı uyruklu öğrencilerin aile özellikleri, karşılaşılan sorunlar, sorunlara yönelik bulunan çözümler ve öneriler teması olmak üzere dört tema elde edilmiştir. Aile özelliklerinde Türkiye’de bulunma sebepleri, aile yapısı, maddi durum, çocuğun eğitimiyle ilgilenme durumu, göç nedenleri gibi verilere ulaşılmıştır. Öğretmen ve yöneticilerin karşılaştıkları sorunlar; dil sorunu, davranış sorunu, Milli Eğitim-okul işbirliği sorunları, okul- aile işbirliği sorunları ve öğretim sürecinde yaşanan sorunlar olarak beş alt tema altında toplanmıştır. Araştırmanın üçüncü ve dördüncü temasında da öğretmen ve yöneticilerin yukarıda belirtilen sorunlara yönelik buldukları çözümler ve sorunlara yönelik çözüm önerileri tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlkokul, Yabancı uyruklu öğrenci, Öğretmen, Yönetici.

PROBLEMS FACED WITH FOREIGN STUDENTS IN PRIMARY SCHOOLS

Abstract

The purpose of this study is to reveal the problems which teachers and administrators face with at schools where foreign students enroll in, and to offer solutions and recommendations for these problems. As a qualitative research design, phenomenology is chosen for the study. The data was collected through interviews with teachers and administrators at schools in Denizli where foreign students are attending. Maximum sampling was used for the selection of the participants. Analyses figured out four themes named family characteristics of foreign students, problems faced, solutions of the problems faced and suggestions. Under the theme of family characteristics, the data was categorized as the reasons why they are in Turkey, family structure, financial situation, the condition of being interested in child’s education and the reasons of immigration. As for the problems which teachers and administrators face with, the data was categorized as the language problems, the problems in the collaboration between Ministry of National Education and the school, the problems in the collaboration between the school and the family, and the problems in the process of instruction. In terms of the third and the fourth themes of the study, the solutions which the teachers and the administrators offer for the problems mentioned above have been discussed.

Key Words: Primary school, Foreign students, Teacher, Administrator

* Bu çalışma 5. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi (26-28 Nisan 2016) Sempozyumunda Bildiri Olarak Sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim, Sınıf Eğitimi, Denizli.
e-posta:esaritas@pau.edu.tr

*** Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim, Sınıf Eğitimi, Denizli.
e-posta: usahin@pau.edu.tr

**** Öğr. Gör., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri, Denizli.
e-posta: catalbas@pau.edu.tr

1. GİRİŞ

Okullarda eğitim-öğretim faaliyetlerinin düzenli ve sorunsuz yürütülmesinde öğretmen ve yöneticilere oldukça fazla görev düşmektedir. Farklı özellikteki (yaş, cinsiyet, kültür, ilgi, algı, sosyo ekonomik durum vb) öğrencilerin bir arada bulunmasından dolayı öğretmen ve yöneticiler bazı sorunlarla karşı karşıya gelmektedir. Karşılaşılan sorunlardan biri de ülkeye yapılan göçten kaynaklanan sorunlardır. Türkiye, bulunduğu coğrafi konum itibarıyla uzun yıllardır göç alan bir ülkedir. Son yıllarda da özellikle Orta Doğu'da yaşanan savaşlar, batı ülkelerine yönelik göçmen akımının çok olması ve bu sebeple Türkiye'nin bir geçiş ülkesi olması Türkiye'ye göç eden kişi sayısını oldukça arttırmıştır.

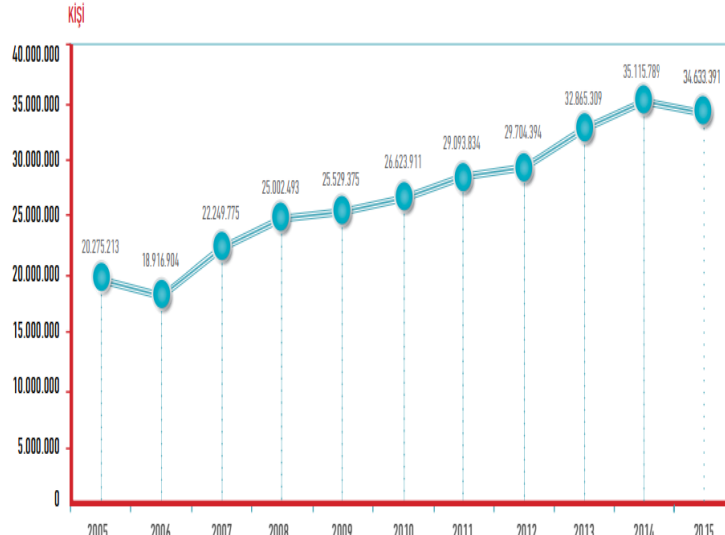
“Göç konusu sadece göç alan devletlerde değil, küreselleşmenin hissedildiği veya yoğun olarak yaşandığı tüm coğrafyalarda gündemin ilk sıralarında yer almakta, herkesi ve her yapıyı ilgilendirmektedir. Dünya genelinde hemen hemen her ülke göçten etkilenmiştir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısı toplu nüfus hareketlerine şahitlik edilmiş, göçmen nüfusu son yarım yüzyılda hızlı bir artış göstermiştir. Nitekim Birleşmiş Milletler verilerine göre

son 20 yıldaki hızıyla artmaya devam ederse, dünyadaki uluslararası göçmenlerin sayısının 2050'de 405 milyona ulaşması beklenmektedir” (2015 Göç Raporu, 2016:14).

Göç, çeşitli sebeplerle bireysel ya da aileyle birlikte, kişilerin kendi isteği ya da zorlanmalarıyla geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012; Sarıkaya, 2014; Topsakal, 2013). İnsanların doğdukları toprakları bırakıp yeni yerlere göç etmesinin temelinde yatan çok sayıda neden vardır. Göç nedenleri genel olarak nüfus problemleri, ekonomik problemler, çevre şartlarındaki bozulmalar, eğitim şartlarındaki yetersizlikler, siyasi problemler ve savaşlar olarak sıralanmaktadır (Kaştan, 2015: 217).

“Göç, ulusal sınırlar içinde olabileceği gibi ulusal sınırların ötesine, hatta kıtalar ötesine de taşabilmektedir (Özdemir, Benzer, Akbaş, 2009: 24)”. Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün hazırlamış olduğu 2015 göç raporuna göre son on yılda Türkiye'ye göç eden sayısı tablo 1' de verilmiştir. Tablo 1'e göre son on yılda göçmen sayısında yaklaşık 15 milyonluk bir artış olduğu gözlenmektedir.

Tablo 1: Yıllara Göre Türkiye'ye Giriş Yapan Yabancıların Dağılımı

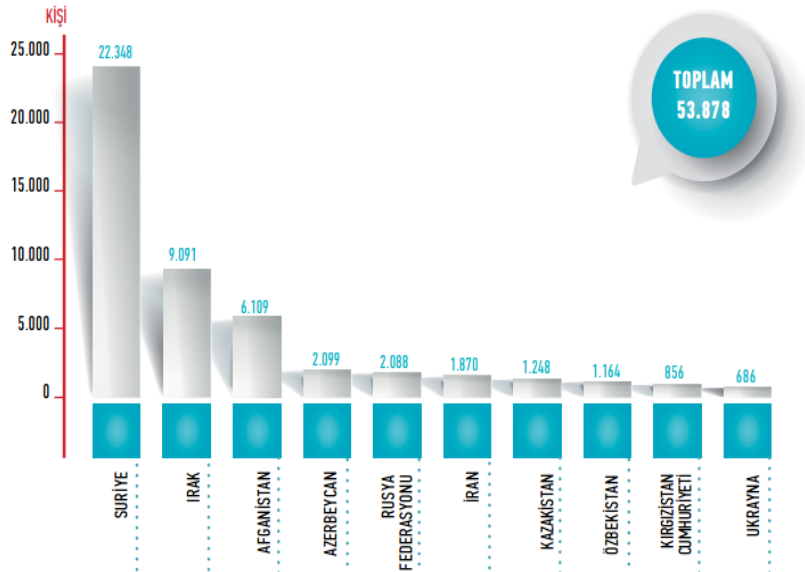
Göçler her durumda yerleşik kültürden ayrılma, yeni bir dil, yeni bir kültür, yeni bir ortamla karşılaşma olduğu için yeni sorunlar oluşmasına neden olmakta, bireyde uyum problemleri yaratmaktadır (Özdemir, Benzer, Akbaş, 2009; Kılınç, 2014; Uluocak, 2009). Bu durum iç ve dış göç için de geçerlidir. Ancak, dış göçte kültürel farklılıklar daha fazla olduğu için problemler de artmaktadır (Özdemir, Benzer, Akbaş, 2009: 24). Yaşanan problemlerin içinde belki de en önde geleni eğitim öğretimle ilgili olanıdır. Eğitim bir toplumun en temel sosyal gereksinimlerinden biridir. Bireyler kendi

ülkelerindeki eğitim anlayışını göçmen olarak buldukları ülkede de deneyimlemek isterler ve bunu, buldukları ülkelerin eğitim mevzuatı çerçevesinde karşılamamanın yollarını ararlar (Kılınç, 2014: 2).

Göç İdaresi genel müdürlüğünün 2015 raporuna göre Türkiye’de Milli Eğitime bağlı okullarda öğrenim gören öğrenci sayısı tablo 2’de görülmektedir. Tablo 2’ye göre Milli Eğitime bağlı okullarda 53.878 öğrenci öğrenim görmektedir. Bu öğrencilerin içinde de en fazla sayıyı Suriyeli öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 2: 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılında MEB’e Bağlı Okullarda Öğrenim Gören Öğrenci Sayıları

2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı Ülkemizde Eğitim Gören Yabancı Öğrenci Sayısı (MEB)

İnsan doğduğu, büyüdüğü, çocukluk dönemini geçirdiği ve kendini ilk kanıtama dönemini annesi, babası, çevresiyle yaşadığı kültürle ilk karşılaştığı yerden ayrılıp başka yerde yaşamak zorunda kaldığı zaman, bir tür travma, örselenme yaşamaktadır. Bu duygu durumları göz önüne alındığında bir ülkede göçmen bir aileye mensup bir çocuk olma durumunun duygusal ve davranışsal sorunlar yaşama olasılığını artırdığı söylenebilir (Sarıkaya, 2014: 247). Göç

maruz kalan çocuk ve ergenlerde uyum sorunları oluşabilmektedir. Bu durum çocukların eğitimlerine de yansımaktadır ve bu çocuklar göç ettikleri yerlerdeki okullarda çeşitli zorluklar yaşamaktadırlar (Kaştan, 2015: 218).

Temel unsurunun insan olması nedeniyle, eğitim kurumlarında sorunların yaşanması doğal karşılanmalıdır. Bu sorunların tamamen yok edilmesi ise olanaksızdır.

Eğitim kurumlarında asıl yapılması gereken; sorunların kaynağını tespit ederek, aynı sorunların yaşanmasının önüne geçebilmektir. Bunun için de; eğitim kurumlarında dolaylı ya da doğrudan rol alan herkesin sorunların çözümünde ortak hareket edebilmesi çok önemli görünmektedir (Yapıcı ve Yapıcı, 2003: 9). Bu sebeple; yapılan bu çalışmada okullardaki eğitim öğretim faaliyetlerinden sorumlu olan öğretmen ve yöneticilerin göçle gelen yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaştıkları sorunları, sorunlara buldukları çözümleri ve sorunlara yönelik çözüm önerilerinin neler olduğu araştırılmıştır. Araştırmada;

- 1- Yabancı uyruklu öğrencilerin ailelerinin özellikleri nasıldır?
- 2- Öğretmen ve yöneticilerin yabancı uyruklu öğrenciler ile karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
- 3- Öğretmen ve yöneticilerin yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili karşılaştıkları sorunlara yönelik geliştirdikleri çözüm yolları nelerdir?
- 4- Öğretmen ve yöneticilerin yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlara yönelik geliştirdikleri öneriler nelerdir?

sorularına cevap aranmıştır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, katılımcıları, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi hakkında bilgi verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma deseni olan olgu bilim (fenomenoloji) deseninden yararlanılmıştır. Kaynağını felsefe ve psikolojiden alan olgu bilim deseninde, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olguların bireylerin veya bir grubun

yaşadığı deneyimleri açısından tanımlanması söz konusudur (Şimşek, Yıldırım, 2013; Merriam, 2013, Creswell, 2013; Christensen, Johnson, Turner, 2015). Okullarında yabancı uyruklu öğrencisi bulunan öğretmen ve yöneticilerin karşılaştıkları sorunlar ve buldukları çözüm yollarını, onların deneyimlerine dayalı olarak açıklamaya çalışan bu araştırmada olgu bilim deseni tercih edilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmada zengin bir bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların incelenmesine olanak sağlayan amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yoluna gidilmiştir. Maksimum çeşitlilik sağlamadaki amaç, çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Maksimum çeşitlilik örnekleme yoluyla belirlenen katılımcıların seçiminde 2015- 2016 öğretim yılında Denizli ilinde yer alan yabancı uyruklu öğrencilerin buldukları semtlerdeki okullarda görev yapan kıdem, cinsiyet, sınıf düzeyleri bakımından farklı öğretmen ve yöneticilerin olması dikkate alınmıştır. Araştırma kapsamında yer alan 5 okulda 62 Suriyeli, 55 İranlı, 3 kuzey Iraklı ve 5 Afgan öğrenci olmak üzere toplam 125 yabancı uyruklu öğrenci öğrenim görmektedir. Araştırmanın çalışma grubunu bu okullarda görev yapan 16 öğretmen ve 5 yönetici oluşturmaktadır. Öğretmenlerin 4'ü erkek, 12'si kadındır. Öğretmenlerden 5'i birinci sınıf, 5'i ikinci sınıf, 3'ü üçüncü sınıf, 2'si dördüncü sınıf ve bir tanesi de rehber öğretmendir. Yöneticilerin tamamı erkektir. Öğretmenler ortalama 18, yöneticiler ise 25 yıllık mesleki kıdeme sahiptir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Olgu bilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir. Olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim, esneklik ve sondalar yoluyla irdeleme özelliklerinin kullanılması gerekir (Yıldırım ve şimşek, 2013: 80). Olgu bilim deseninde gerçekleşen bu araştırmanın verileri öğretmenler ve yöneticiler ile yapılan görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Öğretmen ve yöneticilerin yabancı uyruklu öğrencilerle yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerini belirlemek için konuyla ilgili mevcut alan yazından ve uzman görüşünden faydalanılarak temel sorular, alternatif sorular ve sondalar hazırlanarak yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Hazırlanan bu görüşme formu iki ğretmen ve bir yöneticiye pilot olarak uygulanmıştır. Uygulama sonucunda soruların işlevsel olduğu görülmüş, pilot uygulamada çalışmaya dahil edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu 3 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde görüşme yapılan katılımcıların kişisel bilgileri ile ilgili sorular, ikinci bölümde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin özelliklerine yönelik sorular, üçüncü bölümde ise karşılaşılan sorunlar, sorunlara yönelik çözümler ve olası çözüm önerilerini belirlemek amaçlı sorular sorulmuştur.

Katılımcılara öncelikle araştırmanın amaı hakkında bilgi verilmiş ve görüşmelerin ses kayıt cihazıyla kaydedileceği belirtilerek izin alınmıştır. Ayrıca analizlerden doğrudan alıntılar yapılacağı, alıntı yapılan katılımcının ismi verilmeden kodlar kullanılarak (ğretmenler "1" ve yöneticiler için "Y1" gibi) yer alacağı açıklanmıştır. Öğretmen ve yönetici görüşmeleri ortalama olarak 30 dakika srmştir. Görüşmeler katılımcıların okullarında yönetici odalarında gerçekleştirilmiştir.

Görüşmelerle toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Olgu bilim araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla yapılan içerik analizinde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılma çabası vardır (Yıldırım ve şimşek, 2013, s. 81). Öğretmen ve yöneticilerin yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili deneyimlerine dayalı olarak karşılaştıkları sorunları belirlemek amaçıyla gerçekleşen bu araştırmada görüşme verilerinin analizinde içerik analiz tekniği kullanılmıştır. Bu görüşmelerin içerik analizi: 1) Bilgisayar ortamına aktarılan görüşmelerin okunarak kodlanması, 2) Kodların ortak özelliklerine göre temaların bulunması, 3) Kodların ve temaların uygunluğunun gözden geçirilerek düzenlenmesi ve tanımlanması 4) Temaların yorumlanması aşamaları izlenerek yapılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik alışmaları

Araştırmada geçerlilik kapsamında inandırıcılık (i geçerlik) için, katılımcı teyidi sağlamak amaçıyla görüşme verileri yazılı hale getirilerek katılımcıların tümünün onayına sunulmuştur. Araştırmada güvenirlik için tutarlılığın (i güvenirlik) sağlanması araştırmaya tarafsız bir gözle bakılması amaçıyla görüşme aracının hazırlanmasında, verilerin analizi aşamalarında elde edilen temalar hakkında, eğitim ve nitel araştırma alanında uzman iki araştırmacının yardımına başvurulmuştur. Teyit edilebilirlik (dış güvenirlik) için ise araştırmanın görüşme verileri, analiz işleminde yapılan kodlamalar, alınan saha notları saklanarak gerektiğinde teyit incelemesine sunulmaya hazırdır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma sonuçlarına ilişkin elde edilen bulgular verilmiştir. Okullarında veya sınıflarında öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunları belirlemeye yönelik öğretmen ve yöneticilerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sonucunda yabancı uyruklu öğrencilerin aile özellikleri, karşılaşılan sorunlar, sorunlara yönelik bulunan çözümler ve öneriler teması olmak üzere dört tema elde edilmiştir. Her bir tema, temaları oluşturan alt temalar ve bu temalara ilişkin bulgular doğrudan alıntılar yapılarak aşağıda verilmiştir.

3.1 Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Aile Özellikleri

Öğretmen ve yöneticilerle yapılan görüşmelerde öncelikle yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunları belirlemede ve öğrencilerin daha iyi tanımlanabilmesi amacıyla ailelere ilişkin özellikleri (Türkiye’de bulunma sebepleri, aile yapısı, maddi durum, çocuğun eğitimiyle ilgilenme durumu, göç nedenleri, vb) belirlemeye yönelik veriler elde edilmiştir. Aile özellikleri teması altında elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin katılımcıların görüşleri aşağıda özetlenmiştir.

Görüşmelerde öncelikle öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin ailelerinin Türkiye’de bulunma sebepleri sorulmuştur. Öğretmen ve yöneticiler, öğrenim gören öğrencilerden Suriyelilerin savaştan kaçma, Iraklıların daha iyi bir yaşam, Afgan ve diğerlerinin eğitim amaçlı Türkiye’de bulduklarını belirtmişlerdir. Y2 “Afganlı olanlar eğitim alma nedeniyle gelmişler, Türkiye’de kalmışlar. Afganlar geçici değil. Suriyeliler savaş yüzünden.” Şeklinde okulundaki yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye’de bulunma sebebini

açıklamışlardır. İranlı öğrenciler ve aileleri ise daha çok dini baskıdan dolayı ülkelerini terk ederek geçici bir süre Türkiye’de kalmaktadırlar. İranlı öğrencilerin yoğun olduğu okulda görev yapan Ö1 “BM’den antlaşma ile geliyorlar. 2 yıllığına geliyorlar daha sonra Kanada’ya geçiş yapacaklarmış. Ülkelerindeki dini baskıdan kurtulmak için geliyorlar.” diyerek sınıfındaki İranlı öğrencilerin neden Türkiye’de bulduklarını açıklamıştır.

Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye’ye genellikle çekirdek aile olarak geldikleri görülmektedir. Ancak, özellikle Suriyelilerin maddi durumu kötü olduğu için birkaç ailenin aynı evde kaldığı ifade edilmiştir. Örneğin “Bir evde dört aile oturuyor. Hepsi aynı sokakta yaşıyor.” (Y5), “iki, üç aile birleşip ev tutuyorlar”(Ö12), “aile yapıları kalabalık. Maddi durumları çok kötü, aileler çok ilgisiz çoğunun velisini bilmiyoruz bile”(Y4) şeklindeki açıklamalarda görüldüğü gibi Suriyeli öğrenciler kalabalık ortamlarda daha zor şartlarda yaşamaktadırlar.

İran ve Afgan öğrencilerin aileleri çekirdek aile olup, maddi durumlarının daha iyi olduğu ve bu ailelerin çocuklarının eğitimleri ile daha ilgili oldukları öğretmen ve yöneticiler tarafından ifade edilmiştir. Bu bulguya ilişkin örnekler şu şekildedir:

“Çekirdek aileler. Maddi olanakları iyi. Hatta velimin bir tanesi doktor. İran’da hastanesi varmış ama kapatıp gelmişler. Çocuklarıyla çok ilgililer. Hatta bizim kendi velilerimizin hiçbiri ders sırasında sınıfa geldiğinde öğrencilerle konuşmaz. İranlı veliler ise sınıfa girdiklerinde çocukların hepsine selam verip nasıl olduklarını soruyor. Diğer öğrencilerle de iletişim kurmaya çalışıyorlar (Ö2).”

“Çekirdek aileler. İranlı olan mesela, onlar burada kalıcı kalma izni alamamışlar geçici iş gibi çalışıyorlar. Mesela kadının (veli) anlattığına göre benim ailemin durumu iyi aslında ama onların burada kalabilmesi için ev alması gerekiyormuş. Çocuğumun geleceği açısından Türkiye’de yaşasın istiyorum, Türk kültürünü alsın istiyor. Afganlı olan amcası burada doktormuş. Onun yanına anne-babasıyla gelmiş. Daha iyi yaşam için amcası getirtmiş onları. Aileler çocuklarıyla ilgileniyorlar. Toplantılara filan katılıyorlar mesela başka gelmeyen çok olur ama onlar illa gelir. Mesela İranlılar çocuk gelemese bile ödevlerini almaya gelir, hiç aksatmazlar. Bilinçliler. Çocuklarına daha iyi bir gelecek için gelmişler onun doğrultusunda hareket ediyorlar (Ö4).”

Okulunda öğrenim gören Afgan öğrencilerin ailelerine ilişkin Y2 *“Çekirdek aile olarak geliyorlar. Anne baba ve çocuklar geliyor. Büyük anne, büyük baba yok. Afganların maddi imkanları iyi. Hepsi ev almışlar. Çalışıyorlar. Çocuklarıyla ilgileniyorlar. Çocuklarına sahip çıkıyorlar. Okula çağırdığımız zaman anında geliyorlar”* şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

Sınıfında İranlı ve Suriyeli öğrencisi olan Ö3 Suriyeli öğrencilerle İranlı öğrencilerin aile yapıları ve ailelerin çocuklarıyla ilgilenmeleri arasındaki farkı *“... Çekirdek aileler. İranlıların maddi imkanları iyi. Aileler ilgili. Suriyeli olanın babası ölmüş. Anne ise Suriye’de evlenmiş orda kalmış. Dede ve amcasıyla birlikte. Maddi olanakları yok. Suriyeli çocuğa yeterli bakım ve ilgi de yok. İranlılar çocuklarıyla çok ilgililer. Öğrenci ile göz hizasına gelerek konuşmaya dikkat ediyorlar. Bu bizim velilerimizde bile yok.”* sözleriyle açıklamıştır.

Özetle yönetici ve öğretmenler Suriyeli öğrencilerin maddi imkansızlıklar içinde kalabalık ortamlarda yaşamak zorunda kaldıklarını ve ailelerin de bu yaşam koşullarında daha ilgisiz kaldıklarını belirtmişlerdir. İranlı ve Afgan öğrencilerin ise daha iyi şartlarda yaşadıklarını ailelerin eğitim düzeylerinin daha yüksek ve çocuklarıyla daha ilgili oldukları yönünde görüş belirtmişlerdir.

3.2. Karşılaşılan Sorunlar

Öğretmen ve yöneticilere yabancı uyruklu öğrenciler ile karşılaştıkları sorunların neler olduğunu belirlemeye yönelik soru yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya yönelik görüşlerinden elde edilen verilerin içerik analizi sonucunda ortaya çıkan tema ve alt temalar Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil1: Yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar

Öğretmenlerin ve yöneticilerin yabancı uyruklu öğrencilerle yaşadıkları sorunlar "Karşılaşılan sorunlar" teması altında; dil sorunu, davranış sorunu, Milli Eğitim-okul işbirliği sorunları, okul- aile işbirliği sorunları ve öğretim sürecinde yaşanan sorunlar olarak beş alt tema yer almaktadır. Öğretmenler ve yöneticiler Suriyeli öğrencilerle farklı problemlerle karşı karşıya kaldıklarını belirtirken diğer yabancı uyruklu öğrencilerle (Afgan, İran ve Irak) başlangıçta yalnızca dil farklılığından kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Dil Sorunu

Öğretmenler ve yöneticiler yabancı uyruklu öğrencilerle ilk aşamada karşılaştıkları sorunun dil farklılığı olduğunu vurgulamışlardır. Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe ve okuma-yazma bilmemeleri nedeniyle öğretmenler ve yöneticiler, iletişim kurmakta, anlama ve konuşmakta zorluk yaşamışlardır. Ö3, Y1, Ö8, Ö12 bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir;

"İlk başta ben onları onlar beni anlamadı...(Ö3)."

"İlk önce dil sorunu yaşıyoruz.... Başlarda sınıftakilerle anlaşmıyorlar. Daha önceki İranlılarla anlaşmıyorlar... Yani ilk önce tabi geri planda duruyorlar daha sonra da alışıyorlar sınıfa. Günaydın öğretmenim, günaydın müdürüm diyorlar. Yani Türkçeyi öğrendiğini size aktarıyorlar. Veli konuşmuyor. Veli çocuklar vasıtasıyla konuşuyor... (Y1)".

"İlk yaşadığımız problem dil sorunu. Başlarda sınıftakilerle anlaşmıyorlar. Daha önceki İranlılarla anlaşmıyorlar. Yani ilk önce tabi geri planda duruyorlar daha sonra da alışıyorlar..."(Ö8)

"Dil sorunu en büyük sorun. Bizi anlamadığı için derse katılmıyor. Üçüncü sınıf öğretmeniyim ders içinde ona ses verip okuma yazma çalışmalarını yapıyorum (Ö 12)."

Yabancı uyruklu öğrenciler de kendilerini ifade etmekte zorlandıkları için beraberinde farklı problemler ortaya çıkmıştır. Örneğin Ö1 “Başlangıçta diğer yaşamadım...Dili bilmedikleri dönemde kendilerini ifade edemedikleri için hırçın ve asilerdi” demiştir.

Öğretmen-veli, yönetici-veli ilişkilerinde de her iki tarafın birbirini anlaması ve konuşmasında problemler yaşanmıştır. Ö1 ve rehber öğretmen Ö16 bu konuda;

“Ailelerle direkt iletişimde sorunlar yaşıyoruz, dil bilmedikleri için (Ö1).”

“Geçen sene o çocuklarla açıkçası hiç konuşmadım. 1.sınıflardı. Çünkü dilimizi bilmiyorlardı. İletişim kuramadık. Bu en büyük sorunumuzdu. Veliyi çağırıp konuşcaz. Konuşamadık (Ö16).” demiştir.

Davranış Sorunları

Öğretmenler ve yöneticiler yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili şiddet eğilimi, çeteleşme, saldırganlık, cinsel içerikli uygunsuz davranışlar, kural tanımama, gelişimsel farklılığın getirdiği bazı sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. Davranış sorunları teması altında toplanan bu sorunlara ilişkin görüşlerini belirten öğretmen ve yöneticilerin çoğu, özellikle Suriyeli öğrencilerin ülkelerindeki savaştan çıkıp gelmelerinin etkisiyle saldırgan davranışlar sergilemeleri ve şiddet eğiliminde olmalarından dolayı yoğun problemler yaşamışlardır. Örneğin;

“Şiddet eğilimleri var. Mesela bahçedeki kedinin kafasını vurup öldürmüşler...yaptıkları resimlerin %80’inde helikopter, bomba, silah var. Savaşın çok etkisindedir. Sınıf içerisinde de bu şekilde saldırganlar...(Ö6).”

“Suriyeliler hırçın. İlk geldiğinde hemen derste kaşla göz arasında yanındakine, arkasındakine vuruyor. Sınıf

çocuklarla değil de kendi aralarında iletişim kuruyorlar... Dil problemleri dışında çok büyük problemler

şikayet ediyor o zaman başlıyor sınıfta bir kargaşa. Savaş çocukları ondan yapıyorlar bu davranışı ben biliyorum (Ö7).”

Öğretmenlerle yapılan görüşmelere göre, Suriyeli öğrencilerin çoğunun babası, kardeşi savaşta gözlerinin önünde ölmüş ve aileyi koruma görevi ailede kalan en büyük çocuğa kalmıştır. Türkiye’de de geriye kalan aile bireylerini sahip çıkma, koruma ihtiyacı duymaktadırlar. Bununla ilgili Ö5 “Geldikleri yerdeki savaş nedeniyle hırçınlar. Orda gördükleri kaba kuvveti burada uyguluyorlar. Baba yerine korumacı rol oynuyorlar. Bir çocuğun mesela babası kucağında ölmüş. Kardeşlerinden ölenler olmuş. O da şimdi kalanları koruma görevini üstlenmiş. Sürekli kız kardeşini korumak adına kardeşine en ufak bir şey yapıldığını duysa saldırıya geçiyor...” Suriyeli öğrencilerin davranış sorunlarına ilişkin görüşlerini belirtmiştir.

Suriyeli öğrencilerin davranış sorunlarına yönelik görüşüne başvurulmuş rehber öğretmen (Ö16) 13 yaşındaki bir çocuğun yaşadığı sorunu şu sözlerle açıklamıştır:

“...Şiddet eğilimindedir. Şiddet eğiliminde derken daha çok kardeşlerini korumak için. Niyeti sorun çıkartıp, çingirak çıkarmak değil. Üstüne düşen misyonu yerine getirmek. O artık aile reisi kardeşlerini korumak durumunda. Onu anlayabilmek çok zor değil ama bizimle çelişkide kalıyorlar. Mesela geçen gün müdür beyle karşı karşıya geldiler. Ben Onu odadan aldım çıkardım. Dikleniyorlar. Ama bizim burdaki serseri takım konuşmaları değil. Yani sadece özür dilemesi gerekiyordu ama onun için özür dilemek çok zor. Onun yerine kalp krizi

geçirip ölse daha iyi. Henüz 13-14 yaşında ama 20 yaşındaki birinin sorumluluğu var üstünde. Çocuklarda travma sonrası stres bozukluğu denilen olay yaşanıyor.”

Davranış sorunlarından bir diğeri de sınıf ve okul kurallarını tanımamadır. Bu konuda öğretmenlerden Ö10 yaşadıkları sorunları “*Kural tanımıyorlar, sürekli kavga, gürültü. Tuvalette öğrencimin birini Suriyeli bir çocuk boğazını sıktı. Oyunlarında bile “öldürmece” oynuyoruz diyorlar. Zil çalar ama onlar oyuna devam ederler. Gruplar halinde oynayıp kural tanımıyorlar. Gruplar halinde başka sınıftan bazı Suriyeli öğrenciler kapıları tekmelediler, vurdular. Benim bir öğrencim bu durumdan çok etkilendi. Tuvalete gidemedi. Şimdi öyle değiller.”* diye ifade etmiştir. Benzer şekilde Ö11 “*Davranışsal sorunumuz, vurma, kırma sorun oldu. Bir de cinsel davranışsal sorunlarımız var.”* şeklindeki açıklamasıyla sorunu vurgulamıştır.

Suriyeli öğrencilerin davranış sorunları yaşamalarının nedeni savaş ortamından gelmeleri olmakla beraber okulda kendi yaşlılarından daha küçük yaştaki öğrencilerin bulunduğu sınıflara yerleştirilmesinin etkisi olduğu görülmektedir. Öğretmen ve yöneticiler gelişimsel farklılık nedeniyle yaşadıkları sıkıntıları şu şekilde açıklamışlardır:

“Özellikle yaşı büyük olanla problem yaşıyorum. Büyük olduğu için sınıftakilerle uyum sağlayamıyor, anlaşıyor...(Ö5).”

“Sağa sola çok çatışıyor. Sınıftakilerden 2 yaş büyük zaten. Geçen sene büyük olması çok problem değildi.

Ama bu sene hiç uyum sağlayamıyor (Ö8).”

Çocuğun yaşı büyük. Küçük çocuklarla aynı sınıfa koyduğumuzda sıkıntılar yaşıyoruz. çocuklar tuvaletlerde sıkıntı yaşıyorlar. Cinsel istismar şeklinde (Y4).”

Okul-Aile İşbirliği Sorunları

Öğretmenler ve yöneticiler yabancı uyruklu öğrencilerin velileri ile iletişim, öğrencilerin dersleriyle ilgilenmeme, ödev takibi yapmamalarından kaynaklı sıkıntı yaşadıklarını açıklamışlardır. Ekonomik yetersizlikleri nedeniyle ders araç-gereci temin edememeleri de bazı problemlere neden olmuştur. Örneğin;

“Suriyeliler toplantılara filan gelmiyorlar. Çocukların ödevlerine filan da bakmıyorlar...(Ö6).”

“Suriyeli çocuğa yeterli bakım ve ilgi de yok...(Ö3).”

“Ek ders çalıştırma, üzerinde durma yok...(Ö2).”

“Aileler ilgisiz. Çoğunun velisini bile bilmiyorum (Y4).”

Öğretmenlerin ve yöneticilerin ifadelerine göre, Suriyeli velilerin aksine, Afgan ve İranlı velilerin çocuklarıyla çok ilgili oldukları, çocuklarına değer verdiklerini ve sürekli öğretmenlerle görüşmelerde buldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Özellikle İranlı velilerin eğitim düzeyleri diğer velilere göre daha yüksektir. Çocuklarının eğitimleriyle ilgili sorumluluklarını yerine getirmeye çalıştıkları söylenebilir. İranlı öğrencilerin okul aile ilişkilerine yönelik görüşlerden birkaçı aşağıda verilmiştir:

“Aileler çocuklarıyla ilgileniyorlar. Toplantılara filan katılıyorlar mesela başka gelmeyen çok olur ama onlar illa gelir. Mesela İranlılar çocuk gelemese bile ödevlerini almaya gelir, hiç aksatmazlar. Bilinçliler...(Ö4).”

“İranlılar çocuklarıyla çok ilgililer. Öğrenci ile göz hizasına gelerek konuşmaya dikkat ediyorlar. Bu bizim velilerimizde bile yok...(Ö3).”

“Bizim kendi velilerimizin hiçbiri ders sırasında sınıfa geldiğinde öğrencilerle konuşmaz. İranlı veliler ise sınıfa girdiklerinde çocukların hepsine selam verip nasıl olduklarını soruyor. Diğer öğrencilerle iletişim kurmaya çalışıyor...(Ö2).”

“...Afganlar, çocuklarına çok iyiler. Çocuklarını bekliyorlar. Böyle beslenmelerini takip ediyorlar. Bizim ilgisiz aileler vardır. Bunlar ilgili...(Y1).”

Öğretim Sürecinde Yaşanan Sorunlar

Öğretmenler ve yöneticiler, özellikle Suriyeli öğrencilerle ödev yapmama, ders materyalini getirmeme, derse ilgisiz olma, sorumluluktan kaçma, devamsızlık gibi sorunlar yaşadıklarını ancak Afgan ve İranlı öğrencilerle bu tarz problemler yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Afgan ve İranlı öğrencilerin derslere karşı oldukça ilgili, sorumluluk sahibi ve başarılı olduklarını vurgulanmıştır. Öğretmenler ve yöneticiler, öğretim sürecinde yaşadıkları sorunları şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Suriyeliler derslerle, ödevlerle ilgilenmiyorlar. Ödev veriyorum, ödev kağıdını anında yere atıyorlar. Yerdeki kimin diye sorunca benim değil diyorlar. Yok, kaybodu diyorlar. Sorumluluk almıyorlar...(Ö6).”

“İranlılar, saygı göstermede, dersi dinlemede daha iyiler. Daha başarılılar...(Ö2).”

Yaşı büyük öğrenciler dil ve okuma-yazma bilmedikleri için olmaları gereken sınıf düzeyine yerleştirilememektedir. Öğretmenlere göre bu da sınıf içerisinde o öğrencilerin sıkılmasına, derse ilgisiz kalmasına sebep olmaktadır. Bu durumu Ö1 şu şekilde açıklamıştır:

“Yaşı büyük olanın dersler dikkatini çekmiyor, ilgisi kayboluyor. Bu sefer de sınıfta huzursuzluk çıkartıyor. Aslında ilgisizliği konuları çok iyi bildiği için değil sıkıldığı için yapıyor...(Ö1).”

“...Okul başarıları yok. Öyle üstün zekalı filan değiller. Normaller. Çünkü dil öğreniyorlar. Dil öğreninceye kadar da gidiyorlar. Belki içlerinden çok zeki çıkabilir ama devam etmiyorlar, 2 sene sonra gidiyorlar...(Y1).”

“...Afganlar iyi. Hatta geçen sene bir Afgan kız öğrenci vardı. Çok iyiydi. Şiir yarışmasında birinci oldu. Evlatlık alırdım o kızı yani o kadar seviyorduk. Bu sene gitti. Suriyeliler iyi değil. Yemenli iyiydi zaten. 1. Sınıftaydı. Okuma-yazma öğrendi gitti...(Y3).”

“Öğretmenlerimiz özellikle birinci sınıf öğretmenlerimiz Suriyeli çocuk istemedi. Çünkü okuma yazma mı öğretecek, dil mi öğretecek (Y4).”

Milli Eğitim ve Okul İşbirliği Sorunları

Özellikle yöneticiler yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlarda Milli Eğitimin ve okulların işbirliği içerisinde olmamaları ile ilgili görüş belirtmişlerdir. Bu görüşler doğrultusunda elde edilen bulgular Milli Eğitim okul işbirliği alt teması altında toplanmıştır. Bu alt tema altında başlıca iki sorun bulunmaktadır. Birincisi yabancı uyruklu öğrencilerin sınıf denkliklerinin sağlanmasında, ikincisi okul ihtiyaçlarının karşılanmasında yaşanan ekonomik sorunlardır.

Öğrencilerin denkliklerinin sağlanmasında yöneticiler ikilem yaşamaktadırlar. Yöneticiler yaşadıkları ikilemi şu şekilde ifade etmişlerdir.

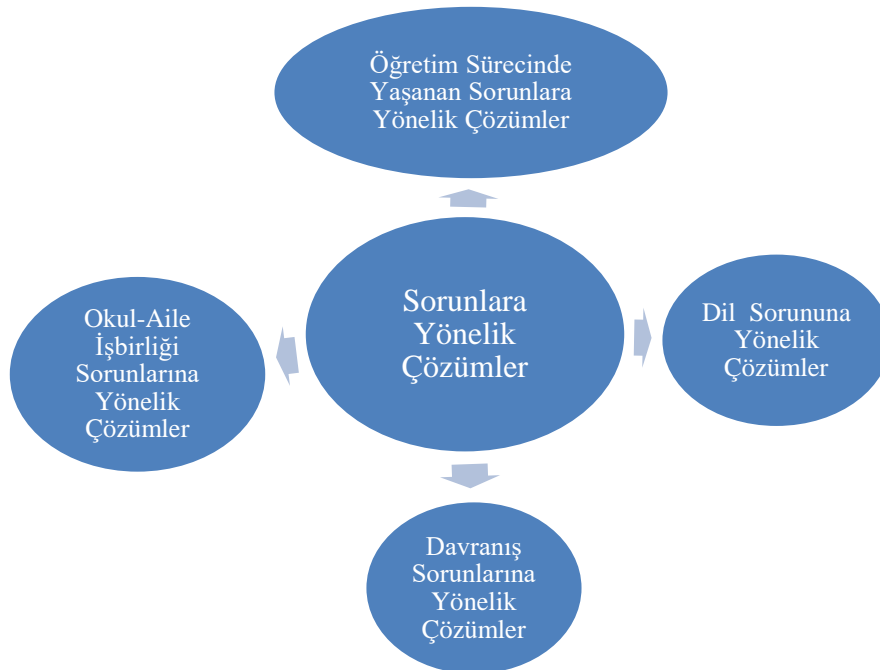
“Ara sınıfa kaydettiklerimiz dil bilmediği için uyum sorunu yaşıyorlar. Özellikle dördüncü sınıfa kaydettiğimiz çocuklar hiç bir şey öğrenmeden gidiyorlar. Geçici olarak yaşına uygun sınıflara yerleştiriyoruz. Sonra Milli Eğitim denklik komisyonuna göre çocukları sınıflara yerleştiriyoruz. Milli Eğitim yaşa bakarak sınıflara yerleştiriyor. Çocuğun yaşı büyük. Küçük çocuklarla aynı sınıfa koyduğumuzda sıkıntılar yaşıyoruz.....Milli Eğitim bize denklikle öğrenciyi şu sınıfa kaydedin diyor o kadar. Sonrasında sadece istatistikle ilgili veri istiyorlar. Başka hiçbir iletişim yok (Y4).”

“Bir öğrencimiz var 14 yaşında. Yedinci sınıf olması lazım. Ama dil yok. Yani çocukların denklik sistemi yok. Hangi sınıfta olması gerek Milli Eğitim bu konuda sıkıntılı (Y5)”.

Milli Eğitim ve okul işbirliğinde karşılaşılan diğer bir sorun ise yabancı uyruklu öğrenciler için okulların kaynak sorununun olmasıdır. Bu öğrencilerin, kitap, kırtasiye, beslenme gibi bir takım ihtiyaçlarının karşılanmasında sorunlar yaşadıklarını belirten yöneticiler ve öğretmenler Milli Eğitimden bir destek alamadıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin Y5 "devletin bana göre desteği yok...Ev kirası devlet tarafından ödeniyor. Ama eğitim için bir şey yok." diyerek bu sorunu dile getirmiştir.

3.3 Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Çözümleri

Araştırmada öğretmen ve yöneticilerin yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili karşılaştıkları sorunlara yönelik geliştirdikleri çözüm yollarının neler olduğu sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya yönelik görüşlerinden elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan tema ve alt temalar Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil. 2: Yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlara yönelik geliştirilen çözümler

Öğretmenler ve yöneticilerin yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaştıkları sorunlar "sorunlara yönelik çözümler" teması altında ele alınmıştır. Bu tema altında ise dil sorununa yönelik çözümler, davranış sorunlarına yönelik çözümler, öğretim sürecinde yaşanan sorunlara yönelik çözümler ve okul aile işbirliği sorunlarına yönelik çözümler alt temaları yer almaktadır. Öğretmen ve yöneticiler yaşadıkları sorunları çözüme kavuşturmak için farklı yollara başvurmaktadır. Aşağıda bu çözümlere ilişkin bulgular yer almaktadır.

Dil Sorununa Yönelik Çözümler

Dil farklılığı nedeniyle yabancı uyruklu öğrencilerin hepsiyle başlarda anlama ve anlatmada problemler yaşanmıştır. Yöneticiler ve öğretmenler iletişim kuramamaktan kaynaklı dil sorununu hızlı bir şekilde çözüme ulaştırmışlardır. Öğrenciler akranlarıyla iletişim kurarken çok çabuk Türkçe'yi öğrenmişlerdir.

Öğretmenler ve yöneticiler, başlarda yaşadıkları dil sorunlarını çözmek için bir takım yöntemler geliştirmişlerdir. Örneğin Ö8, "Dil sorunu bir ay kadar filan sürdü. Sonra çat pat anlaşmaya başladık. İşaretlerle anlaştık. Daha önceden gelen öğrencilerin yardımıyla sorunu çözmeye çalıştık" şeklindeki açıklamasıyla Türkçe bilen öğrencilerden yardım alarak iletişim kurmaya çalıştıklarını belirtmiştir. Dil sorununu çözmek için çeviri programından yardım alarak aşmaya çalışan Ö6 ise bu çözümünü "Geçen sene İranlı öğrencim vardı. Türkçe bilmiyordu. Çocuğa "çiz" diyorum bakıyor. Sonra aklıma geldi. Google'dan Farsça "çiz" in anlamına baktım. "Alamet" dedim. Çocuk hemen "alamet" diye bağırdı, çizdi. Google sayesinde anlaştık" şeklinde belirterek açıklamıştır.

İranlı öğrencilerle Farsça bilmediği için anlayamayan Ö9 ise derslerde

öğrenciyi konuşturabilmek ve dil öğretebilmek için "Geçen sene ikinci dönem ezberlemeleri için şiirleri genelde İranlı öğrencilere verdim. İşe yaradı. Zaten İranlılar gayretli öğrencilerdi" diyerek bulduğu çözümü ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan yöneticilerin tamamı dil sorununa yönelik en etkili çözümün dil kursları olduğunu belirtmişlerdir. Ancak bu çözümün zor olduğunu Y3 "Milli Eğitime bağlı dil kursları açıldı ama bizim okulda açılmadı. Bu kurslar Halk eğitimden ve üniversiteden desteklerle oldu. Çünkü bizim okul karışık. Afgan, Yemenli, Azeri, Suriyeli hepsi var. 7 farklı dil var, 7 farklı öğretmen gerekiyor. Hangisinden açacaksınız" şeklinde açıklayarak ifade etmiştir.

Halk eğitimin dil kurslarındaki yaş sınırlılığına dikkati çeken bir diğer yönetici (Y1) " ...Geçen sene çok öğrenci vardı. Halk eğitimle bir Türkçe kursu açalım dedik. Yapamadık. Halk eğitim ayrıldığı için. Halk eğitim 18 yaşın üstünü aldığı için. Veli isterse orda Türkçe kursuna gidebiliyor. Ama bizde giden veli yok. Biz yönlendiriyoruz. Okullarda kulüp çalışmaları var. Bu ücretli. Tüm çocuklarla beraber onlar da katılıyor. Bunlara özel değil... " buldukları çözümü ifade etmiştir.

Davranış Sorunlarına Yönelik Çözümler

Öğretmenler ve yöneticiler yabancı uyruklu öğrencilerle özellikle Suriyeli öğrencilerle yaşadıkları davranış sorunlarına yönelik çözümler bulmuşlardır. Bu sorunu aşmak için öğrencileri kendi haline bırakıp arka sıralara iten öğretmenler olduğu gibi ödül-ceza yöntemini uygulayan, Türk öğrencilerin yabancı öğrencilerle empati kurmaları için onlarla görüşmeler yapan, drama yöntemini uygulayan, birebir ilgilenen, rehber öğretmene başvuran öğretmen ve yöneticiler de var.

Örneğin Ö7; “Suriyeli çocukla çok konuştum ben. Teneffüslerde yanıma getirip dizime oturtuyordum. Arkadaşlarına kötü davranmaması için sohbet ettik. Ona iyi davranışlarda bulunursa tost, dondurma ısmarlıyordum. Ve şu anda çok güzel uyum sağladı” diye görüşlerini açıklarken Ö5, “Hiçbir şey yapmıyorum ben arka sıralara oturttum. Nasıl olsa gidecek diye ilgilenmiyorum” sözleriyle bulduğu çözümü dile getirmiştir. Öğrencisiyle karşılaştığı davranış sorununu ceza vererek aşmaya çalışan Ö8 “Yaramazlık yaptığında ceza veriyorum. Geçen gün kapının önünde bekle dedim. Dördüncü sınıflara gitmiş” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Ödül ve ceza ile davranış sorunlarına çözüm bulduğunu belirtin diğer bir öğretmen Ö10 “Bizim katta üç tane birinci sınıf var. Kurallara uymadıklarında konuşup özür dilettik. Sonrasında küçük ödüller verdik” sözleriyle görüşlerini belirtmiştir.

Yabancı uyruklu öğrencilerle yaşanan uyum sorunlarına yönelik bazı öğretmenler bu öğrencilerin sınıftaki diğer öğrencilerle bağ kurabilmeleri için farklı yöntemler uygulamışlardır. Örneğin, Ö4 “İran ve Afganlı öğrencilere de normal öğrenciler gibi davrandım. Bazen fazla açıklamalarda bulunduğum oldu. Öncelikle iyi öğrencilerin yanına oturttum-hem ders hem davranış olarak iyi- sonra değiştirdim farklı yerlere oturttum” şeklindeki açıklamasıyla öğrencilerin birbiriyle kaynaşmalarını sağladığını vurgulamıştır.

Yöneticiler özellikle Suriyeli öğrencilerle yaşadıkları davranış sorunlarını ya birebir ilgilenerek ya da rehber öğretmenler vasıtasıyla çözmeye çalışmışlardır. Öğretmenler gibi ödül-ceza yöntemine başvuran yöneticiler de vardır. Ayrıca başlangıçta öğrencileri sınıflara dağılım yaparken de rastgele değil bu sorunların üstesinden gelebilecek öğretmenlerin sınıflarına verme çözüm

yoluna başvuran yöneticiler de olmuştur. Örneğin;

“...rehber öğretmenler ilgileniyorlardı. Hiç bilmeyenlerle geçen yıldan dil bilenler yardımıyla iletişim kuruyoruz. Bir de bu öğrencilerle ilgilenebilecek öğretmenlerin sınıfına veriyoruz. Her öğretmen ilgilenemez... (Y2).”

Okul-Aile İşbirliği Sorunlarına Yönelik Çözümler

Çoğu öğretmen velilerle iletişime geçmek için özel çaba sarf etmişler. Okulda özel görüşmeler yapabilmek için çağrılarda bulunulmuş. Yapılan görüşmelerde özellikle Türk velilerin, yabancı uyruklu velilerle empati kurmaları istenmiş. Ö12 bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

“Başta öğrencilerimizin kabullenmesi zor oldu. Ama çocuklarla toplanıp ve veli toplantısında konuştuk. Bu durumda biz de olabilirdik diye. Sonrasında sıkıntı olmadı (Ö12).”

Okul görüşmelerinin dışında, ev ziyaretleri yapılarak öğrencilerle ve ailelerle iletişim kurmaya çalışma da bir diğer çözüm yolu olarak öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Sadece yabancı uyruklu öğrencilerin değil Türk öğrencilerin de evlerine giderek görüşmeler yapan Ö7 bu çözümüne ilişkin şöyle açıklamada bulunmuştur:

“Eşimle beraber bazen oğlum da götürürüm onların evine gittik. Bir şeyler aldık, ziyarette bulduk. Bu onların hoşuna gitti. Oğlum okurken kendi başından geçenleri anlatıyordu. Dinlediler. Ondan benim sözümü dinlerler bana saygısızlık yapmazlar. Bizim kendi velilerimizin evine gittiğimde de bu çocuklardan bahsettim sınıfta problem çıkmasın, diğer çocuklar anlayış göstereyin onlarla oynasınlar diye...”

Zaman zaman yabancı uyruklu öğrencilerin özellikle şiddet, çeteleşme, uyum problemleri ile ilgili sorunlarına yönelik diğer velilerin şikayette bulduklarını belirten Y4 ise bu sorunu ve bulduğu çözümü "“*Veliler Türk veliler sorun çıkarıyor. Suriyeli çocuklarla ilgili sürekli şikayet ve bazen de tehdit alıyoruz. Bu noktada öğrencinin uyruğu ne olursa olsun korumak zorundayız diyerek Türk velileri ikna etmeye çalışıyoruz.*” şeklinde ifade etmiştir.

Öğretim Sürecinde Yaşanan Sorunlara Yönelik Çözümler

Yabancı uyruklu öğrencilerle yaşanan en büyük sorun olan dil sorununu çözmeye çalışan öğretmenler bu öğrencilerin eğitim öğretim sürecinde daha aktif katılımlarını sağlamak ve akademik başarılarını arttırmak için bir takım çözümler geliştirmiştir. Afgan ve İranlı öğrencilerin akademik başarılarının iyi olduğunu belirten öğretmenler özellikle Suriyeli öğrenciler için alternatif yollar geliştirmişlerdir.

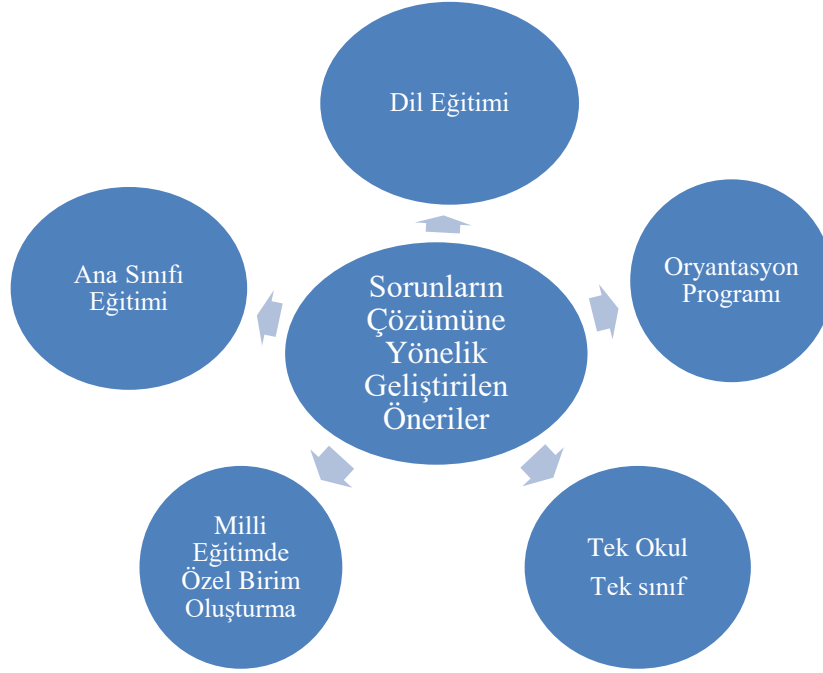
Öğretim sürecinde yaşanan sorunlara yönelik öğretmenlerden Ö1 "*okuma yazma bilmeyenler için ek dersler düzenledik*" diyerek ek ders yapmayı çözüm olarak bulmuştur. Öğrencilerle birebir ilgilenme de öğretmenlerin bulmuş olduğu bir çözümdür. Sınıfında 2 tane Suriyeli öğrenci bulunan Ö6 "*Okuma-yazmaya geçmeleri için birebir ilgilendim. İkisi bir arada olunca ders dinlemiyorlar. Ayrı ayrı oturttum*" sözleriyle bulduğu çözümü açıklamıştır. Öğrencilerle bire bir ilgilenen ve ek çalışmalar yapan Ö7 "*Ben onlarla birebir ilgilendim. Derslerden*

sonra veya boş derslerde ben onlarla hep ders yaptım. Okuma- yazmayı öğrettim önce" şeklindeki çözümüyle öğrencilerin çalışmalarını desteklemiştir. Bir yönetici ise (Y4) birebir ilgilenme çözümünü "*Boş dersi olan öğretmenlere Suriyeli öğrencileri zimmetli verdik (çalışma amaçlı). Basit olarak komutlarla Türkçe öğrettiler*" olarak açıklamıştır.

Öğretmenler öğretim sürecinde yaşanan sorunları çözmeye yönelik farklı yöntem ve teknikler kullanmışlardır. Örneğin Ö14 sınıfında bulunan 2 Suriyeli öğrencinin derse aktif katılımlarını sağlamak için geliştirdiği çözümü "*derslerimde görselleştirmeler yaptım. Oyunlaştırdım. Matematik öğretirken renkli koli bantlarından rakamlar yaptım. Kapıdan girince sek sekle geri ve ileri sayma yaptırдым. Derse katılımı sağladım.*" sözleriyle açıklamıştır. Drama yoluyla sorunları çözmeye çalıştığını belirten Ö13 "*Lamar'ın konuşmasına gülen iki arkadaşı oldu. Çok üzüldü. Bende öğrencilerime dedim ki kimse sizi anlamasın, derdinizi anlatın bakalım diye drama yaptırдым. Çok etkili oldu. Lamar'dan özür dilediler*" şeklinde bulduğu yöntemi açıklamıştır.

3.4. Geliştirilen Çözüm Önerileri Teması

Öğretmen ve yöneticilere yabancı uyruklu öğrencilerle yaşanan sorunların çözümüne yönelik neler önerebilecekleri sorulmuştur. Bu soruya ilişkin görüşlerden elde edilen verilerin analizi sonucunda "sorunların çözümüne yönelik geliştirilen öneriler" teması altında yer alan alt temalar Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3: Yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlara yönelik geliştirilen öneriler

Öğretmenler ve yöneticilerin yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerine ilişkin görüşleri; ana sınıfı eğitimi verilmesi, aileye ve çocuğa yönelik dil eğitiminin verilmesi, oryantasyon programlarının yapılması, tek okul-tek sınıf uygulaması, Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde ayrı bir birim açılması alt temaları altında toplanmıştır.

Dil Eğitimi

Öğretmen ve yöneticilerin yabancı uyruklu öğrencilerle yaşadıkları en temel sorun olan dil sorununu aşmaya yönelik geliştirdikleri öneri dil eğitimi olmuştur. Okula başlamadan önce ve okul devam ederken alınacak dil eğitimi sayesinde öğrencilerle iletişim daha kolay sağlanarak daha kolay ve etkili eğitim verilebilir. Bu öneriye ilişkin Ö10 "Bu çocuklar bize gelmeden önce davranış, kural açısından ve dil açısından bir eğitim alsalardı bu sorunlar yaşanmazdı." demiştir. Sadece çocuklara değil bu çocukların ailelerinin de

dil eğitimi almaları gerektiğini Ö14 "Ailelere mutlaka Türkçe eğitimi verilmeli ki iletişimi kolay sağlayabilelim." şeklinde ifade etmiştir.

Milli Eğitimde Özel Birim Oluşturma

Yöneticiler okullarında öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerle yaşadıkları sorunları çözmede, sorunlu öğrencileri yönlendirmede Milli Eğitimle işbirliği yapamadıklarını hatta hiç destek alamadıklarını vurgulamışlardır. Bu duruma yönelik geliştirdikleri öneri ise sorunları paylaşabilecekleri, destek alıp işbirliği yapabilecekleri bir birimin olmasıdır. Bu öneriyi yöneticilerden Y5 "Milli Eğitim acil olarak net söylüyorum. Bunlarla ilgili özel eğitim şubesi içinde özel birim kurulmalı" şeklindeki sözleriyle ifade etmiştir. Bu özel birimin kurulmasına ilişkin Ö16 "Milli Eğitimde bir sürü odalar var. Bu odalardan biri bu iş için ayrılmalı. Benim fikrim. Sadece bu çocuklarla ilgilenecek.

Gönüllü öğretmenler, rehberlikçiler olmalı. Oralarda çalışmalılar. Destek programları oluşturmaları. Psikolojik müdahale ekipleri oluşturulmalıdır" önerisini dile getirmiştir.

Ana sınıfı

Öğretmenler yabancı uyruklu öğrencilerin ilkokula başlamadan önce alacakları ana sınıfı eğitiminin sadece dil değil diğer sorunlarında aşılmasında etkili olabileceğini düşünmektedirler. Örneğin Ö1 " *...bence okuma-yazma bilmeyen küçük çocuklar 1.sınıfa alınmadan önce ana sınıflarına alınsa daha iyi olur. En azından Türkçe'yi öğrenip 1.sınıfa gelirler. Ana sınıfları bunun için biçilmiş kaftan" diyerek öneride bulunmuşlardır.*

Tek sınıf tek okul

Öğretmen ve yöneticiler yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimlerinde diğer çocuklardan ayrı olarak tek sınıfta veya bu çocukların tamamının eğitim aldığı tek okulda toplanmalarına yönelik öneriler geliştirmişlerdir. Bu öneriyi geliştirenlerden Ö1 "Bu çocuklar tek bir sınıfta toplanarak eğitim alsalardı daha iyi olabilirdi" ve Y3 "Milli Eğitimde bunun için toplantılar yapıldı. Kaymakamlık okul müdürleri ile toplantılar yaptılar. Neler yapmamız gerektiği konusunda. Biz hepsinin bir okulda toplanılmasından yanayız. Belli bir program oluşturulur dedik "şeklindeki açıklamalarıyla bu öneriyi sunmuşlardır. Ancak bu önerinin Milli Eğitim tarafından onay görmediğini belirten Y4 "Bu çocuklar ayrı bir okul ya da ayrı bir sınıfa toplanmalı. Milli Eğitim oryantasyonla kaynaştırma olsun diye çocukların sınıflara dağılmalarını istiyor. Bu sınıfın öğretmenlerine iki-üç haftalık seminerler verilmeli." diyerek görüşünü belirtmiştir. Milli Eğitim gibi tek okul -tek sınıf önerisinin birçok soruna yol açacağını düşünen bir öğretmen (Ö16) ise "Bana göre bu ayrılmaya gider. Çocuklar

kaynaşamaz. Çocuklar akranlarıyla daha çok kaynaşıp iletişime geçerler. Ama onlar için bölge okulu ve özel sınıflar açma olursa bu kaynaşma oryantasyon olmaz" şeklindeki açıklaması ile diğer öğretmen ve yöneticilerin önerisini benimsemediğini belirtmiştir.

Oryantasyon Programı

Öğretmen ve yöneticiler yabancı uyruklu öğrenciler için okula ve çevreye uyum sağlamalarını kolaylaştırmak için oryantasyon programının etkili olabileceğini belirtmişlerdir. Özellikle Suriyeli öğrencilerin böyle bir programı almaları gerektiğini belirten Y5 "Suriyelilerle entegrasyon programı yapılmalı. Toplumaya uyum sağlamadan Suriyelileri toplumun içine atıyoruz...Gelen Suriyelileri okullara dağıtmadan bir eğitim vermeliyiz. Hem Arapça hem Türkçe bilenler aracılığı ile eğitim verilmeli" diyerek oryantasyon programı önerisini ifade etmiştir.

4.SONUÇ VE TARTIŞMA

Okullarında veya sınıflarında öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerle, öğretmen ve yöneticilerin karşılaştıkları sorunları, sorunlara yönelik buldukları çözümler ve karşılaşılan sorunlara yönelik geliştirdikleri çözüm önerilerinin neler olduğunu belirlemek için yapılan bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Öğretmen ve yöneticilerle yapılan görüşmeler sonucunda araştırma kapsamında ele alınan okullarda toplamda 125 yabancı uyruklu öğrencinin olduğu ve bunların da büyük çoğunluğunu (62 öğrenci) Suriyeli öğrencilerin oluşturduğu görülmüştür. Yapılan görüşmeler sonucunda öğretmen ve yöneticiler sorunların büyük bir çoğunluğunu Suriyeli öğrencilerle yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmen ve yöneticilere göre bunun sebebi de Suriyelilerin Türkiye'ye savaştan kaçmak için gelmiş olmaları, ülkelerinde ölümü, korkuyu yaşamış olmalarıdır. Suriyelilerin yaşadıkları travmayı atlatmaları zor ve bu süreçte birçok problemlerin yaşanması muhtemeldir. Suriyelilerin dışında İran, Afganistan ve Irak'tan gelen öğrencilerin ve ailelerinin Türkiye'de bulunma sebepleri daha iyi yaşam şartlarına, eğitim imkanlarına sahip olmak ve BM ile yapılan anlaşma gereği ABD ve Kanada'ya geçiştir. Ailelerin maddi imkanları iyi olduğu gibi eğitim düzeyleri de yüksektir. Dolayısıyla da Türkiye'ye uyum sağlamakta problem yaşamamışlardır.

Öğretmenlerin ve yöneticilerin yabancı uyruklu öğrencilerle ilk karşılaştıkları sorun kısa süreli de olsa dil farklılığı nedeniyle karşılıklı iletişim sorunudur. Galloway ve Jankins (2005)'in yaptıkları çalışmaya göre Kalifornia ve Teksas'da bulunan yabancı uyruklu öğrencilerin en büyük problemi dil problemdir. Yine bu çalışmaya göre dil ile ilgili problemler beraberinde uyum problemini de getirmektedir. Nasrin (2001)'in yaptığı çalışmada da Avrupa dışındaki ülkelerden gelen yabancı uyruklu öğrencilerin üniversitelerde yaşadıkları problemlerden birinin dil becerisi yeterliliği olduğu belirtilmiştir. Türkçe bilmeyen yabancı uyruklu öğrenciler başlangıçta anlaşılama endişesiyle sınıftaki öğrencilerle iletişime geçmekte çekimser kalmışlar ve kendi aralarında birliktelik oluşturma yoluna gitmişler. Fakat öğrencilerin, yaşadıkları çevredeki etkileşimleri nedeniyle çok çabuk Türkçeyi öğrendikleri ortaya çıkmıştır. Ancak velilerle iletişim kurmak biraz daha uzun sürmektedir. Öğretmenler ve yöneticiler velilerin dili daha geç öğrendiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler başlangıçta yaşadıkları bu dil problemini farklı yöntemler uygulayarak aşmışlardır.

Öncelikle Türkiye'ye daha önce gelen ve Türkçeyi bilen öğrencilerden, aileler ve okuldaki öğrencilerle iletişim kurmada yararlanmışlardır. Bu yöntem özellikle velilerle iletişim kurmak için etkili bir çözüm olmuştur. Sınıf içerisinde ise öğretmenler, Google Translate vasıtasıyla kelime bazında anlaşmalar da sağlamışlardır. Yöneticiler ise özellikle veliler için halk eğitim merkezlerinden dil kursu talep etmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu Güngör (2015)'ün ilkokullardaki yabancı uyruklu öğrencilerin sorunlarına yönelik yaptığı çalışmasının sonucuyla örtüşmektedir. Güngör (2015)'e göre dil ve kültür farklılığı nedeniyle öğrenciler başlangıçta öğretmenini, arkadaşlarını ve çevresindekilerini anlamakta güçlük çekmektedirler. Alyılmaz, Biçer, Çoban (2015)'in Kırgız öğrencilerle yaptığı çalışmada öğrenciler Türkçe'nin kendilerine benzer bir dil olması nedeniyle öğrenmekte güçlük çekmedikleri ama başlangıçta anlama ve anlatmada sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Sarıkaya (2014)'nın yaptığı çalışma ise Belçika Flaman bölgesinde Türk öğrencilerin yaşadıkları sorunlar üzerinedir. Bu çalışmada Belçika Flaman bölgesinde yaşayan Türk öğrencilerin öğretim diline hakim olmamaları nedeniyle özellikle akranlarıyla iletişim kurmakta zorlandıkları vurgulanmıştır. Bu araştırmayla benzer Polat (2012)'in yaptığı çalışmada öğretmenler yabancı uyruklu öğrencilerin öğrenmede, iletişimde, uyumda çok önemli rol oynayan dil konusunda; öğrencilerin dil sorunundan dolayı veya Türkçe'ye hakim olmadıklarından dolayı anlama, uyum, iletişim, kendini ifade konularında sıkıntı çektiklerini ifade etmişlerdir.

Öğretmenler ve yöneticiler Afgan, İran ve Iraklı öğrencilerle davranış sorunları yaşamamaktadırlar. Afgan, İran ve Iraklı öğrenciler Türkiye'ye iyi bir eğitim almak, daha iyi şartlarda yaşamak ya da Birleşmiş Milletlerin anlaşması gereği gelmişlerdir.

Bu nedenle okula ve akademik başarıya önem vermelerinin sonucu olarak öğrencilerin çok çabuk uyum sağlayıp başarılı oldukları söylenebilir. Ancak öğretmenler Suriyeli öğrencilerle okula ve sınıf kurallarına uymada problem yaşadıklarını, akademik olarak da başarısız olduklarını vurgulamışlardır. Suriyeli çocuklar Türkiye'ye savaştan kaçmak için gelmişlerdir. Onlar için savaş çocukları diyebiliriz. Öğretmenlerin söylemlerine göre Suriyeli çocuklar şiddet eğilimli, saldırgan ve cinsel içerikli uygunsuz davranışlar sergilemektedirler. Bu davranışlar da okul ve sınıf disiplini, düzenini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu soruna sınıf öğretmenleri farklı çözüm yolları bulmuşlar. Bu öğrencilerle birebir ilgilenip ev ziyaretlerinde bulunan, onlarla özel konuşmalar yapan öğretmenler etkili sonuçlar almışlardır. Görmemezlikten gelme ya da ödül ve ceza yöntemi de çözüm olarak kullanılmıştır. Korkmaz (2002), Çelik (2005) ve Çetin (2013)'e göre istenmeyen davranışlar sınıflandırılırken dört temel ölçüt kullanılabilir. Bunlar; davranışın, öğrencinin kendisinin ya da sınıftaki arkadaşlarının öğrenmesini engellemesi; davranışın öğrencinin kendisi ya da arkadaşlarının güvenliğini tehlikeye sokması; davranışın, okulun araç ve gereçlerine ya da arkadaşlarının eşyalarına zarar vermesi; davranışın, öğrencinin diğer öğrencilerle sosyalleşmesini engellemesidir. Bu çalışmanın bulgularına göre Suriyeli öğrencilerin davranışları kendisinin ve arkadaşlarının güvenliğini tehlikeye atacak şekilde olduğu söylenebilir. Bu çalışma ile benzer çalışma olan Güngör (2015) ve Polat (2012)'in araştırma sonuçlarında da yabancı uyruklu öğrencilerin disiplini bozucu davranışlar gösterdikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğretmenler yabancı uyruklu öğrencilerden özellikle Suriyeli öğrencilerle öğretim sürecinde de ödev

yapmama, ders materyallerini eksik getirme, derse katılmama ve başarısızlık gibi problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öztürk(2015)'e göre davranış sorunu olan çocuklar okula uyumsuzlukları nedeni ile derslere karşı ilgisiz ve başarısızlardır. Suriyeli öğrencilerde de bir üst temada belirttiğimiz gibi davranış sorunları vardır. Dolayısıyla davranış sorunları öğretim sürecinde de sorunların çıkmasına neden oluyor diyebiliriz. Sınıf öğretmenleri öğretim sürecinde yaşadıkları bu problemleri çözüme kavuşturmak için ek dersler yapma, ödül-ceza yöntemini kullanma, görmezlikten gelme, farklı yöntem-teknikleri kullanmayı tercih etmişlerdir. Güngör (2015)'ün çalışmasında da öğrencilerin derse katılmadıkları, derslerde programın gerisinde kaldıkları ve çoğunlukla öğrencilerin başarısız oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Sarıkaya (2014)'nın çalışmasında da yabancı uyruk konumunda olan Türk kökenli çocukların öğretim dilini bilmemeleri ve okula uyum sürecindeki yaşadıkları zorluklar nedeniyle akademik başarısızlık gibi eğitim sorunlarının olduğu vurgulanmıştır.

Öğretmenlerin ve yöneticilerin Afgan, Irak ve İranlı öğrencilerin velileri ile iletişimde olumsuz nitelikte yaşantıları olmamıştır. Türk velilerden daha ilgili ve özenli olduklarını vurgulamışlardır. Ancak Suriyeli velilerin, çocuklarıyla ilgilenmediklerini, ekonomik olarak yaşadıkları sıkıntıların çocukları olumsuz etkilediği ve yine dil farklılığı nedeniyle iletişim kurmakta da zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu problemi aşmak için sınıf öğretmenleri aile görüşmeleri ve veli ziyaretleri yaparak aşmaya çalışmışlardır. Bu çalışmanın bulguları Güngör (2015)'ün ailenin maddi durumunun problemlere yol açtığı, çocuklarına gereken ilgiyi göstermedikleri ve öğretmenlerle iletişimsiz oldukları bulgularıyla örtüşmektedir.

Öğretmenler ve yöneticiler yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik ise öncelikle ana sınıfı eğitimi verilmesi, aileye ve çocuğa yönelik dil eğitiminin olması, diğer çocukları etkilememe açısından hepsini aynı sınıfta toplama, Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde ayrı bir birim açılması gibi önerilerde bulunmuşlardır. Örneğin Belçika’da; göçmen çocukların yoğun olduğu okullarda öğrencilerin okula ve derslere uyumunu sağlamak amacıyla ek ders saati, rehberlik ve öğretmen desteği uygulamaları vardır (Sarıkaya, 2014). Bunun yanı sıra Almanya’da 1980’li yıllarda misafir işçi konumunda olan Türk öğrenciler için ulusal sınıflar oluşturulmuştur. Türk öğrencilerin bulunduğu bu sınıflarda dersler Türkçe verilmekle beraber, yoğun şekilde de Almanca dil eğitimi verilmiştir (Arslan, 2006). Öğretmen ve yöneticilerin yabancı uyruklu öğrencilerin uyum sorununa yönelik geliştirdikleri önerilerden birisi de oryantasyon programlarının yapılmasıdır. Bu öneri Lijvan (2002)’nin yabancı uyruklu öğrencilerin üniversitelerine uyum süreciyle ilgili yaptığı çalışmada, öğrencilerin üniversiteden oryantasyon programı istemesi bulgusu ile paralellik göstermektedir.

Türkiye uzun yıllardır göç alan bir ülke olmasına rağmen, özellikle komşu ülke Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle yoğun bir şekilde, bir anda ülkeye giriş yapan yabancı uyruklu kişilere ve bunlarla birlikte gelen sorunlara hazırlıksız yakalandı denilebilir. Bu sorunların içinde yer alan eğitim sorunu belki de en önemli sorunlar içinde yer almaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara dayanılarak, yabancı uyruklu öğrencilere yönelik Türkçe dili eğitim kursları, ana-baba eğitim seminerleri verilmesi, Milli Eğitim Müdürlüğü’nün, iletişim ve uyum problemleri yaşayan yabancı uyruklu öğrencilere yönelik rehber öğretmen görevlendirmesi, yabancı uyruklu öğrencilerin velileri ile Türk velilerin kaynaşmalarını sağlamak adına okullarda etkinlikler düzenlenmesi önerilebilir. Bunun yanı sıra yapılacak araştırmalara yönelik olarak, yabancı uyruklu veliler ile görüşmeler yapılarak onların Türk eğitim sistemi ile ilgili görüş ve beklentileri üzerine ve yabancı uyruklu öğrencilerin okul hayatında karşılaştıkları sorunlara yönelik araştırmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Alyılmaz, S., Biçer, N. ve Çoban, İ. (2015). “Atatürk Üniversitesinde Öğrenim Gören Kırgız Öğrencilerin Türkçe ve Türkiye’ye Yönelik Görüşleri”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, 4/1, 328-338.
- Arslan, Mehmet. (2006). “Almanya’daki Türk İşçi Çocuklarının Eğitim Sorunları.” **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 21, 233-245.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., ve Turner, L. A. (2015). **Araştırma Yöntemleri: Desen ve Analiz**, (Çev. A. Alpay), Anı Yayıncılık, Ankara.
- Creswell, J. W. (2013). **Araştırma Deseni**, (Çev. S.B. Demir), Eğiten Kitap. Ankara
- Çelik, V. (2005). **Sınıf Yönetimi**, 3. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Çetin, B. (2013). “Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarıyla İlgili Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, 14/1, 255-269.
- Galloway, F. J. ve Jenkins R. J. (2005). “The Adjustment Problems Faced by International Students in the United States: A Comparison of International Students and Administrative Perceptions at Two Private, Religiously Affiliated Universities.” **NASPA Journal**, 42/2.
- Güngör, F. (2015). *Yabancı uyruklu ilkokul öğrencilerinin eğitim-öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kaştan, Y. (2015). “Türkiye’de Göç Yaşamış Çocukların Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Problemler”, **Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi**. 2/4, 216-229.
- Kılınç, E. (2014). *Antalya’da Yaşayan Yabancı Uyruklu Aile Çocuklarının Karşılaştığı Eğitim Sorunları (Uluslararası Özel Antalya Rus Okulu Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”, **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 3/3, 163-184.
- Korkmaz, İ. (2002). **Sınıf Yönetimi**, (Editör: Kaya, Z), 2.baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Lijuan, Z. (2002). **Studying International Students: Adjustment Issues and Social Support**.
Reports/ Research. Web: www.eric.com adresinden 5 Ağustos 2016’da alınmıştır.
- Merriam, S. B. (2013). **Nitel araştırma. Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber**. (Çev. S. Turan), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Nasrin, F. (2001). **International Female Graduate Students’ Perceptions of Their Adjustment Experiences and Coping Strategies at an Urban Research University**, Speeches/ Meeting Papers. Web: www.eric.com adresinden 5 Ağustos 2016’da alınmıştır.

- Özdemir, S.M, Benzer, H. ve Akbaş, O (2009). “Almanya'da Yaşayan 15-19 Yaş Türk Gençlerinin Eğitim Sorunlarına İlişkin Bir İnceleme (Kuzey Ren Vestfalya Örneği)”, **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)**. 10(1): 23-40
- Öztürk, M. (2015). <http://www.mucahitozturk.com/okul-basarisizligi/> 21.06.2015, 14:31
- Polat, F. (2012). *Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uruklu İlköğretim Öğrencilerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Sarıkaya, H.S. (2014). “Belçika Flaman Bölgesi Eğitim Sisteminde Türk Kökenli Çocukların Yaşadığı Temel Eğitim Sorunların İncelenmesi”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**. 8: 246-260.
- Topsakal, C., Meray, Z. ve Keçe, M. (2013). “Göçle Gelen Ailelerin Çocuklarının Eğitim-Öğrenim Hakkı Ve Sorunları Üzerine Nitel Bir Çalışma”. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**. 6 (27): 546-560
- Türkiye Göç Raporu (2015). T.C. İçişleri Bakanlığı Göç idaresi Genel Müdürlüğü Yayınları. Ankara
- Uluocak, G.P. (2009). “İç Göç Yaşamış Ve Yaşamamış Çocukların Okulda Uyumu”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**. 26: 35-44
- Yapıcı, M. ve Yapıcı, Ş. (2003). “İlköğretim Öğretmenlerinin Karşılaştığı Sorunlar”, **Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi**. 3 (3): 9
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H.(2013). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.